

sloeg op hol en de 1000 kg zware pelsteden sloegen door de muren. Tegenwoordig draagt de molen de naam De Lelie.

10. Mensingeweer Molen Hollands Welvaart **25**

Molenmaker Henderikus ten Have bouwde in 1855 deze koren- en pelmolen. De zoon van de molenaar die de molen in 1934 had gekocht, wist in de Tweede Wereldoorlog op inventieve wijze met een fietswiel en een kleine generator elektriciteit op te wekken. Op de 'takrad'-zolder (de op één na hoogste verdieping) is het fietswiel nog steeds aanwezig.

11. Groot Maarslag **25** - **42**

Deze duidelijk herkenbare wierde ontstond rond het jaar 1000. Een verstopte historische weg, een doden- of lijkweg door het open landschap, gaat naar het iets verderop gelegen Klein Maarslag waar tot 1811 een middeleeuwse kerk stond. Het verstilde en bijzondere kerk-

hofje daar wordt omringd door een gracht en oude bomen: de laatste herinnering aan een verdwenen kerkdorp.

12. Schouwerzijl **42**

Aan de gevel van het huis op Sarriesweg 7 hangt een bijzondere gevelsteen. De steen zat ooit op een Sarrieshut. Dat is een woning die diende als controlepost voor de belasting op het gemaal. De bewoner van zo'n pand, de sarries, was een provinciaal ambtenaar die toezicht hield op de molenaar om illegale malingen zonder belastingafdracht te voorkomen. De belasting op het gemaal verdween in 1855.

13. Keuze voor alternatief via Reitdiepveer **45**

De vroegere rivier de Hunze en de zee hebben samen het landschap van het Reitdiepgebied gevormd. Een tocht over het meanderende water, nu het Reitdiep, is vanaf hier mogelijk met het Reitdiepveer. Een belevenis van circa 20 minuten. Via de sluis van Aduarderzijl rijd je binnendoor naar knooppunt 65 in Garnwerd.

14. Garnwerd, Molen De Meeuw **65**

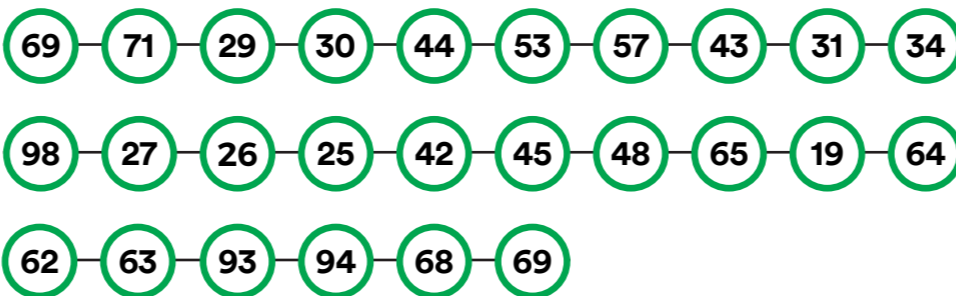
Al voor 1628 stond in Garnwerd aan de andere kant van het dorp een molen. Deze werd in 1850 vervangen door de huidige stellingmolen. De beeldbepalende molen aan het Reitdiep fungeerde oorspronkelijk als koren- en pelmolen. Het pelwerk en de zelfzwinging zijn verdwenen bij de restauratie van 1967. Bezoek zo mogelijk de molen; vooral het uitzicht vanaf de stelling is prachtig. Zoals alle molens van de Molenstichting Winsum kan de molen bezocht worden als die draait.

Informatie over fietsroute en podcast

- De start van de fietstocht begint bij knooppunt 69, Station Winsum, maar er kan bij elke molen op de route gestart worden.
- Parkeren bij P+R
- Lengte fietsroute 48 km (rood gemarkeerd)
- Let op: de molens zijn geopend als de wieken draaien of de vlag wappert en op nationale molendagen.
- Een smartphonehouder is handig op de fiets.
- Scan de QR-code voor de digitale route en de podcast.

ONTWERP EN KAART: SMARTMOBILETOUR.NL

15. Adorp, Molen Aeolus **63**

Tijdens de bouw van deze koren- en pelmolen in 1851 zakte de onderbouw weg. Met wat extra metselwerk werd er toch een waterpas bovenachtkant opgezet. Met molen werden in 1956 proeven gedaan in het kader van een project rondom elektriciteitsopwekking door traditionele windmolens. Nadat het voortbestaan van het rijksmonument lange tijd onzeker was, nam Molenstichting Winsum de molen eind 2019 over. Een grootschalige restauratie tussen 2020 en 2024 bracht de molen in goede staat terug. Luister naar de podcast waarin betrokken molenaars en bestuursleden vertellen hoe de molen van verval onder een particulier weer opbloeide in de Adorper gemeenschap. **Luister naar de podcast!**

16. Wetsinge, Molen De Wetsinger **94**

De markante grijs-witte koren- en pelmolen uit 1872 is van verre te zien op een locatie waar al zo'n 400 jaar een molen staat. De molen onderging eind jaren 40, begin jaren 50 van de vorige eeuw een grootschalige restauratie. Het werd een technisch uniek geautomatiseerd geheel. Zo kwam er, om ruimte te maken voor opslagsilo's, een onderaandrijving voor de pelsteden. Benieuwd hoe dankzij een sneldraaiende zware molensteen gerst in gort verandert en waarom deze molen de 'machinekamer' van de wierde wordt genoemd?

Luister naar de podcast!

Molenfietsroute Het Hogeland met 5 podcastverhalen

Scan de QR-code voor de digitale fietsroute van 48 km en de podcast

Erfgoed Groningen

SK&Lfonds

De
Hollandsche
Molen
Koninklijk
sinds 2023

Molenfietsroute Het Hogeland met 5 podcastverhalen

Het gebied ten noorden van Groningen bestaat uit twee delen: het stroomgebied van de voormalige Hunze (het huidige Reitdiep) en het Hogeland met kwelderwallen en wierden. Na het ontstaan van de middeleeuwse dijken kreeg het landschap zijn huidige vorm. De vruchtbare grond leidde in de 19e eeuw tot de bouw van grote koren- en pelmolens. Vier daarvan staan centraal in deze fietstocht: de Aeolus, De Wetsinger, De Vriendschap en De Jonge Hendrik. Ook zaagmolen De David in Warffum ligt op de route. Beluister de verhalen in de podcast van Tom Tieman en ontdek onderweg nog meer bijzondere molens en monumenten. Beleef het Hogeland per fiets!

1. Winsum, molen De Vriendschap 69

Deze stellingmolen dateert uit 1785, al is die vermoedelijk nog veel ouder. In 1801 werd de molen herplaatst vanuit Mensingeweer. De houten onderbouw bestaat uit doorlopende achtkantstijlen. In de molen zit een afwijkende overbrenging, vermoedelijk uit 1851, waardoor de maalstenen de andere kant op draaien. Ontdek meer bijzondere geheimen van de molen. De twee molenaars, die tevens molenmakers zijn, vertellen een verhaal van een oud "bouwpakket" uit Mensingeweer. **Luister naar de podcast!**

2. Winsum, molen De Ster 69

Deze achtkante stellingmolen uit 1851 werd gebouwd op een historische molenberg. Hier stond ooit een dominicaan klooster, waarvan in de molen een kleine tentoonstelling is ingericht. Let ook op het gecombineerde wieksysteem: op de ene roe zit zelfzwichting en op de andere Oudhollands hekwerk met zeilen.

3. Boerderij Ranum 71-29

Op de wierde naast de kruising Mensingeweer / Baflo lag ooit het dorp Ranum.

De witte boerderij dateert uit 1861. Op de wierde aan de andere kant van de provinciale weg was een dorp met school en kerk. Het nog altijd aanwezige kerkhof bevat grafzerken vanaf 1644.

4. Afgegraven wierde Rasquert 44

Grond van de omstreeks 600 v. Chr. opgeworpen wierde van Rasquert werd tussen 1907 en 1930 gedeeltelijk afgegraven als vruchtbare terpaarde. Archeologisch onderzoek leverde honderden vondsten en menselijke skeletten op.

5. Warffum, Openluchtmuseum Het Hoogeland, molen De David 57

De David kun je bekijken in de vanaf de weg zichtbare tuin van Openluchtmuseum Het Hoogeland. Een prachtig openluchtmuseum dat aan de hand van twintig authentieke gebouwen laat zien hoe men vroeger leefde en werkte op het Groningse platteland. De kleine zaagmolen werd rond 1890 in Thesinge gebouwd als proefobject voor zelfzwichting. In 1894 werd hij als zaagmolen ingericht. Luister vooral naar het verhaal over deze molen die

gebouwd werd om een nieuwe techniek uit te proberen, niet meer nodig was en op een zolder lag om uiteindelijk na vele omzwervingen hier terecht te komen.

Luister naar de podcast!

6. Oude Dijk naar Den Andel 57-43

Rijdend over de Oude Dijk fiets je langs de historische grens tussen land en zee. Door opslibbing werd, voordat er dijken lagen, de grond steeds verder opgehoogd met klei. Dit proces zorgde ervoor dat de kuststreek fysiek hoger kwam te liggen dan het achterland, wat de regio de naam het Hogeland gaf.

7. Den Andel, Molen De Jonge Hendrik 43

Na een brand werd in 1875 op de oude locatie onder de dijk een nieuwe molen neergezet. De naam van deze molen in Den Andel komt door de geboorte van Hendrik, die tijdens de bouw geboren werd in het molenhuis. Tot voor kort werd er in de molen nog volop gemaald en gepeld. Door de podcast komt u te weten wat het betekent om een monument

dat de strijd tegen vuur en tijd overwon, overeind te houden. Hoor ook waarom de wind zowel zijn grootste bondgenoot als gevaarlijkste vijand is.

Luister naar de podcast!

8. Kerk Saaxumhuizen 34

Waar je ook bent op het Hogeland, overal is de horizon getekend door silhouetten van historische kerken en molens. Deze bakens in de verte geven het Noord-Groningse landschap zijn identiteit. Al een stukje op weg zie je in de verte de molens van Pieterburen en de kerkjes van Den Andel, Saaxumhuizen of Baflo. De kerk van Saaxumhuizen dateert uit de 13e eeuw en had, dicht bij zee gelegen, Sint-Nicolaas als patroonheilige.

9. Eenrum, molen De Lelie 27

In Eenrum stonden in de negentiende eeuw maar liefst drie molens. De enige overgebleven molen, oorspronkelijk bekend als de Veurste Meuln, werd in 1862 gebouwd als koren- en pelmolen. Toen in 1954 de molenaar opgepakt werd, was de molen niet goed vastgezet. De molen

